

Theo van Dam

IZKUŠNJE NIZOZEMSKIH ORGANIZACIJ UŽIVALCEV DROG PRI ZMANJŠEVANJU ŠKODE

Z NAVODILI ZA VARNEJŠE UŽIVANJE DROG

1

Ko govorimo o zmanjševanju škode pri uživanju drog, najpogosteje govorimo o zmanjševanju tveganj, ki so povezana z načinom življenja uživalcev drog, pri čemer največjo pozornost posvečamo varnejšemu uživanju drog in varni spolnosti.

LSD (Landelijk Steunpunt Druggebruikers) je nacionalna organizacija uživalcev drog na Nizozemskem, ki ima veliko praktičnih izkušenj na področju zmanjševanja škode tako v smislu delovanja za uživalce drog kot v smislu sodelovanja z uživalci drog. Kot projekt lokalne zveze uživalcev drog (Junkieunion) MDHG (kratica pomeni Medicinsko-socialna služba za uživalce trdih drog) iz Amsterdama deluje že več kot 7 let in njeno delo v celoti financira nizozemsko Ministrstvo za socialno in zdravstveno skrbstvo.

Izkušnje zveze uživalcev drog segajo že v leto 1984, ko je MDHG zaznala, da je veliko uživalcev drog okuženih z virusom hepatitisa C. Zdravniki so odkrili, da se virus prenaša s souporabo okuženih igel in brizg. V MDHG smo se določili, da zato v lekarnah nakupimo na stotine sterilnih igel in jih razdelimo uživalcem. Uradna politika v tem obdobju ni vedela, kako naj se odzove na to akcijo, zlasti pa si ni bila na jasnem, ali je distribucija igel legalna ali ne. Socialni delavci so bili mnenja, da je tako ravnanje sramota in da s tem združenje MDHG promovira uživanje drog. Zastopali so mnenje, da je edini odgovor na problematiko širjenja okužb prenehanje uživanja drog.

Raziskava, ki so jo v naslednjem letu izvedli v Amsterdamu, je pokazala, da se je

širjenje okužbe s hepatitisom C zmanjšalo za 40%. Podatek je bil pomemben, saj je pripomogel k odločitvi Centra Jellinek-GGD (zdravstveni in klinični medicinski center), da podpre programe distribucije sterilnih injekcij. Zveza MDHG je bila s takim izidom zadovoljna tako v smislu financiranja programa kot tudi z dejstvom, da je vedno več uživalcev drog, ki so želeli sterilne injekcije, prihajalo v prostore MDHG.

V zvezi uživalcev drog MDHG iz Amsterdama smo pričeli zamenjavo igel leta 1984. Kaj se je v tistem času dogajalo, da je o tem smiselno pripovedovati slovenskim bralcem in bralcem? MDHG smo ustanovili aktivisti, ki smo se angažirali proti krivicam, ki jih trpijo uživalci drog. S kritičnostjo in postavljanjem neprijetnih vprašanj smo v javnem prostoru predstavljali nadležno bolho na koži socialnim in zdravstvenim ustanovam. Tako smo imeli člani MDHG npr. en dan sestanek z mestnimi svetniki, naslednji dan pa smo se s transparenti odpravili na amsterdamske ulice in opozarjali uživalce drog, da se v mestu prodaja zastrupljen *dope*. Poleg organiziranja akcij in javnih prireditev smo v ulici Binnenkant MDHG skrbeli za delovanje pisarne in dnevnega kluba (*walk-in* centra), namenjenega uživalcem in neuživalcem drog. Tam smo za veliko leseno mizo vodili sestanke, popili velike količine kave, se pogovarjali o zabavnih in težkih platch življenja, ki ga živi »džanki«, ter zlasti razmišljali o tem, kako spremeniti situacijo, v kateri smo.

V neki lekarni so ustavili prodajo sterilnih injekcij uživalcem drog in v pisarno MDHG so takrat dnevno prihajali uživalci

z gnojnimi ranami, novimi okužbami s hepatitisom C in drugimi boleznimi. Eden od obiskovalcev MDHG se je zato odločil, da bo apeliral na ustanove socialnega skrbstva, naj poskrbijo za zamenjavo igel. Vendar pa so uživalci pri službah socialnega skrbstva naleteli na gluha ušesa. Spremembo politike socialnih služb smo nameravali doseči v mestni hiši, vendar pa se mestne oblasti niso odzvale na proteste MDHG in niso pristale na skupen sestanek z nami. Obupani in jezni smo vsa stranišča v mestni hiši popisali z napisi: »Tukaj lahko dobiš hepatitis C!« (AIDS v tistem času še ni bil poznan). Dve uri po akciji so nas povabili na sestanek in končno je prišlo do kompromisa: MDHG lahko za čas enega leta izvaja programom zamenjave igel.

2

Ena temeljnih strategij zmanjševanja škode je izobraževanje uživalcev drog. Naučimo jih lahko, kako varneje vzamejo drogo. Ko se je to zgodilo prvič (1989), so bili vsi socialni delavci proti, saj so vztrajali, da je treba prenehati uživati droge, zakaj bi se potem učili varnejšega uživanja. Toda učenje varnejšega uživanja drog je tipična akcija, ki jo lahko izpelje organizacija uživalcev drog. Na prvih izobraževanjih za uživalce drog, ki smo jih načrtovali in pripravljali v MDHG, smo govorili o varnejšem uživanju drog in o varni spolnosti, pogovarjali pa smo se tudi o miselnosti uživalcev drog in o tem, kako družba reagira na uživanje drog in uživalce same. Želeli smo, da bi uživalci skoz te pogovore sami pri sebi razmislili, kako, zakaj se zgodi, da družba na tako negativen način reagira nanje, in zakaj se uživalci tudi sami pogosto predstavljajo javnosti kot žrtve.

Izobraževanje, ki smo ga takrat pripravili prvič, je potekalo v treh delih. Naš namen je bil, da se pogovarjamo o uživanju drog; uživanje drog je zelo osebna stvar, dejansko gre za intimnost, zato smo na prvo delavnico povabili le petnajst ljudi, saj nismo želeli prevelike skupine. Zbrali smo se v mladinskem centru, se založili s kruhom, sirom in pijačo ter začeli.

Prvič je prišlo le devet ljudi, ostali so pozabili datum ali pa so preprosto počeli kaj drugega. Na začetku smo govoriti o varni spolnosti. Večinoma se ljudje, ko govorijo o svoji spolnosti, ne počutijo udobno. Pogovor smo pričeli tako, da smo se vprašali, kdaj in na kakšen način smo prvič zvedeli o razlikah med dečki in deklicami. Nekateri so se o tem pogovarjali pri večerji, drugi so dobili le knjigo z anatomskimi podrobnostmi. V tem pogovoru smo izvedeli, na kakšen način se je vsak od nas navadil govoriti o spolnosti. Nato smo pozornost v pogovoru usmerili na prve izkušnje v spolnosti. Zastavili smo si nalogo, naj vsak od nas tistemu, ki sedi poleg njega, pove o prvi izkušnji v spolnosti. Po kakšni minuti grobne tišine je bilo sem in tja slišati sramežljive glasove, toda po nekaj minutah je prostor završal in ljudje so pripovedovali in se smejali vedno glasneje in glasneje. Pri tej vaji smo spoznali, da govoriti o spolnosti ni enostavno in da lahko pogovor zares steče šele, ko poskrbimo za varno situacijo.

Naslednja vaja je bila igra, v kateri je moral vsakdo zastaviti »partnerju« vprašanja o spolnosti, ki so bila navedena na posebnih karticah: »Ali rad/a seksaš?«, »Kaj ti je pri seksu bolj všeč?«, »Ti je všeč okus tvojega partnerja?«, »Ti je všeč oralni seks?« in tako naprej. Pozneje smo na mizo postavili veliko kondomov in vprašali udeležence, kdo izmed njih ima izkušnje z njimi. Večina jih je imela. Potem smo na mizo postavili še umetni penis, kar je najprej povzročilo nekaj presenečenja, in kup raznovrstnih kondomov, ki smo jih preskusili na »pripomočku«. Sledilo je veliko zabave, ko smo se igrali in učili pravilno uporabljati »normalne« kondome in kondome za analni seks, pa ženske kondome in »zabavne« kondome. Pri tem smo se pogovarjali, kako jih uporabiti in kako jih odvreči. Pogovarjali smo se o trikih, ki jih moški po navadi uporabijo, da prepričajo partnerko ali partnerja, da ne vztraja pri uporabi: »S kondomom ne čutim dovolj!«, »Saj nimam nobene bolezni!«, »Nimam kondoma pri sebi!« in podobno. Govorili smo o tudi seksu brez penetracije. Po tej izobraževalni delavnici smo šli skupaj na pijačo in večini je bilo všeč, da so lahko na tako odprt in normalen način govorili o

svoji seksualnosti. Obljubili so, da prihodnji teden spet pridejo.

Dve uri po tem izobraževanju sem šel v Klub, kjer sem srečal tudi druge uživalce drog. Smejali so se mi in vedeli so precej o tem, kar smo delali tiso popoldne na izobraževanju – pojavu rečemo efekt snežnega plaz. Naslednji teden je skupina prišla na drugi del izobraževanja in tega, da so ponovno prišli, smo bili res veseli. Delavnico smo pričeli s kratkim povzetkom delavnice prejšnjega tedna in z možnostjo, da udeleženci zastavijo še kakšna vprašanja v zvezi z zadnjo delavnico, saj se pogosto zgodi, da nekatere stvari postanejo nejasne, ko človek pozneje premišljuje o njih.

Po tem uvodu smo pričeli s temo takratne delavnice, ki je bila namenjena varnejšemu uživanju drog. Ko govorimo o uživanju drog samim uživalcem drog, je pomembno, da smo pozorni na način, kako o tem govorimo. Če o uživanju govorimo s prevelikim navdušenjem, se lahko zgodi, da bodo udeleženci začutili neizmerno željo (*dope-sick*) po tem, da se čimprej zadenejo. Telo in misli uživalca bodo sledile tej želji in težko bo zadržati njihovo pozornost pri vsebini pogovora.

Udeležence smo prosili, naj pripovedujejo, kakšen je njihov način uživanja drog. Na razpolago so imeli vse pripomočke, za katere smo domnevali, da bi jih pri uživanju potrebovali: igle, brizge, alkoholne razkužilne krpice, filtre, žlico, vitamin C, prevezo, folijo, vodo in vžigalnik. Neki starejši uživalec je začel pripovedovati, kako on po navadi pripravi in vzame heroin. Videli smo, da ni uporabil alkoholne krpice, s katero bi očistil kožo na mestu vboda, prav tako ni uporabil preveze, saj si vedno injicira tako, da položi roko med prekrižani nogi in na tak način poišče veno na hrbtni strani dlani. Filter si ponavadi odtrga kar z oblačila, ki ga ima na sebi. Bil je prepričan, da pozna pravilen način injiciranja. Ker nam je želel dokazati, da zares pozna pravi način, je ponovno vzel žlico in pričel predstavljati »pravi« način. Že na začetku je naredil napako, saj je želel skuhati *dope* na isti žlici, ki jo je uporabil pred tem, in je pred novo uporabo ni očistil. Na tem mestu smo dogajanje ustavili in prosili ostale udeležence,

naj komentirajo, kar so videli, nakar smo se o tem pogovorili.

Obstaja samo en način varnejšega injiciranja:

Vedno uporabljaj lasten pribor za uživanje. Roko pred injiciranjem sprosti tako, da je prosto spuščena ob telesu. S prevezo le nežno preveži roko. Pripravi dope, dodaj približno četrtino vitamina C, dodaj vodo. Raztopi s segrevanjem. Raztopino potegni v brizgo skozi filter in pri tem vedno uporabi čist filter. Iz brizge odstrani zračne mehurčke. Zategni prevezo in zadrži en konec preveze v ustih. Kožo, kjer si boš injiciral, očisti z alkoholno krpico. Nežno prebodi kožo in z iglo vstopi v veno pod kotom 30 stopinj. Pri tem naj v brizgo priteče nekaj krvi, da se prepričaš, če si zares v veni. Najprej si vbrizgaj le malo. Razrahljaj prevezo, in če je vse v redu (reakcija telesa na dope), si privošči vse! Pospravi in očisti potrebščine, ki ležijo okoli tebe.

Včasih želi skupina uživalcev razdeliti *dope*. Kako lahko varno deliš *dope*? Deljenje na papirju je varno, eden naj pripravi porcije, drugi naj porcijo izbere.

Deljenja na žlici ne priporočamo, ker lahko kaj hitro spregledamo kakšno podrobnost, ki je pomembna pri varnejšem uživanju. Če ne gre drugače in je na razpolago le ena čista žlica za pripravo dopa, pazi, da fiks za dva skuhaš na čist način, nato s čisto injekcijo raztopino potegni v brizgo. Količino pripravka preveri na skali brizge. Polovico iztisni nazaj na žlico, ki si jo pred tem OČISTIL. Nato naj potegne dope s svojo brizgo tudi drugi partner pri uživanju. V primeru, da imaš dve sterilni injekciji, lahko pripraviš raztopino za oba in potegneš dope takoj z obehma injekcijama. Če pa je bila ena od injekcij že uporabljena, potem je tak način zelo nevaren! Treba je tudi vedeti, da pri uporabi injekcijskega pribora ni dovolj le menjava igel, prav tako je nujno, da uporabljamo tudi sterilne brizge!

Ko si vbrizgaš dope, bo ta takoj prišel v kri. Če ga je ravno prav, je fleš, če ga je preveč, je *overdose*. Glede predoziranja je tveganje veliko večje, če ne poznaš dilerja ali če že dolgo nisi vzel/a.

Torej je še eno pravilo: ne injiciraj droge, če si sam/a. Prav tako se lahko odločiš, da v tem primeru svoj dope raje pokadiš.

Če nekdo doživi overdose, ga pri zavesti zadržuj tako, da mu/ji govoriš, ga/jo udarjaš po obrazu in ga/jo siliš da hodi. Pokliči prvo pomoč. (Sol ne pomaga! To je star džankijeviski mit.) Osebe, ki je doživele overdose, nikoli ne pusti same!

Dobro je, da uživalec pozna varnejše načine uživanja drog. Pa je mogoče, da uživalec svetuje prijatelju, ki ne uživa pravilno? Seveda je! Tako kot vedno v življenju dajemo pripombe in opazke na vedenje ali ravnanje drugega, ali ko komu izražamo podporo, si lahko med sabo svetujejo tudi uživalci. Ljudje pripombe drugih ponavadi sprejmejo in upoštevajo, če so izražene s spoštovanjem. Temu vidiku učenja med vrstniki na izobraževalnih delavnicah posvečamo posebno pozornost. Ko spodbujamo varnejše uživanje drog, je pomembno, da za to izkoristimo čim več možnosti, ki se ponujajo.

Zgodilo se je že, da so bili med našimi udeleženci izobraževanji tudi dilerji, h katerim prihaja veliko strank. Prosili smo jih, naj po odhodu z delavnice vzamejo sterilne injekcije, vitamin C, alkoholne krpice, majhne stekleničke z vodo in kontejnerje za uporabljene igle in brizge, ki jih bodo lahko razdeljevali uživalcem, ki nabavljajo pri njih. Prosili smo jih, naj imajo na zalogi tudi folije, s čimer bodo spodbudili ljudi, ki uživajo drogo, da se odločijo za kajenje heroina.

3

Vsi vemo, da veliko uživalcev drog živi štiriindvajset ur dnevno na ulici. Tak način življenja pomeni, da morajo nase vzeti več tveganj, ki bi se jim izognili, če bi imeli lastno stanovanje. Prav v zvezi z zmanjševanjem tveganj, ki so jim izpostavljeni uživalci drog brez doma, sta rotterdamsko združenje uživalcev drog in organizacija LSD v Rotterdamu začeli projekt »Dilerski naslov z znakom kakovosti«. O tem projektu smo govorili z brezdomnimi uživalci drog in s socialnimi delavci, ki so jih poznali. Večina je iniciativo ocenila pozitivno in z

veliko pričakovanj, toda, kako uresničiti zamisel!? Kako je mogoče na eni strani pripraviti policijo, da ne bo nasprotovala dilerskemu naslovu, zlasti pa, kako pritisniti na prodajalce drog, da bodo sodelovali z nami?

Vedeli smo, da s policijo ne bomo imeli največ težav, ker se ponavadi ne lotevajo aretacij preprodajalcev, ki ne povzročajo problemov. Na Nizozemskem so med prednostnimi nalogami policije težka kazniva dejanja (umori, posilstva, zlorabe otrok.). Preprodaja drog, razen v povezavi s težkimi kaznivimi dejanji, ne spada med prioritete naloge policije.

Pripravili smo seznam desetih »zlatih pravil« dilerskega naslova in prosili uživalce drog, naj poiščejo tiste dilerje, ki bodo pripravljeni prodajati drogo v skladu z našimi pogoji. Po približno dveh mesecih smo imeli naslove štirih »dobrih« prodajalcev drog. Prosili smo jih, da upoštevajo naša navodila v zvezi s kvalitetno prodajo, in trije so s pogoji soglašali. Dober stik in odnos s prodajalci drog je zelo pomemben za kakršno koli delo na področju drog, saj na tak način pridobimo možnost kontrole tržišča, obenem pa socialni delavci in drugi, ki delajo z uživalci drog, pridobijo možnost, da se z uživalci srečajo v prostoru, kamor pogosto prihajajo, kjer se radi zadržujejo in kjer drogo tudi uživajo.

»DILERSKI NASLOV Z ZNAKOM KAKOVOSTI«

V Rotterdamu je veliko prostorov in naslovov, kjer poteka prodaja drog; med seboj se precej razlikujejo, zlasti glede pravil, ki veljajo v posameznem okolju preprodajanja. Po ocenah uživalcev je slab dilerski naslov tisti, kjer vedno prihaja do različnih problemov s sosedi in drugimi prebivalci v okolici, kjer se prodaja droge slabe kvalitete in po previsoki ceni.

Deset pogojev dilerskega naslova z znakom kakovosti:

1. Dilerski naslov mora imeti varen prostor, kjer se lahko kupljeno drogo tudi vzame.
2. Na dilerskem naslovu mora potekati zamenjava brizg in igel.

3. Prodaja se lahko le droga, ki je dobre kvalitete.

4. Cena mora biti primerna, na primer, črtica heroína stane približno 15 guldnov.

5. Stranke lahko kupijo tako malo, kot želijo.

6. Naprodaj mora biti tudi surov kokain.

7. Naslov mora obratovati največ 12 ur dnevno.

8. Na vhodu mora biti vratar-varnostnik.

9. Vratar-varnostnik mora skrbeti tudi za okolico dilerskega naslova (nikjer ne smejo ležati odvrženi predmeti, ki so v zvezi z uživanjem drog).

10. Diler ima lahko največ 65 strank dnevno.

Ko smo pripravljali projekt dilerskih naslovov, smo organizirali sestanke s politiki, policijo, socialnimi delavci in interesnimi skupinami uživalcev drog iz treh največjih nizozemskih mest (Amsterdam, Rotterdam in Utrecht). Skupaj smo iskali najugodnejše možnosti in rešitve. Soglašali smo, da je vzpostavitev dilerskih naslovov dobra zamisel, vendar naj se o tem ne govori preveč, najbolje je vzpostaviti naslov, začeti delo, potem pa v pol leta pripraviti evaluacijo projekta.

4

LSD/MDHG se zavzema tudi za pravice žensk, ki uživajo droge. V MDHG imamo zato enkrat tedensko odprta vrata le za ženske. Takrat se z obiskovalkami srečujejo prostovoljke. Veliko se pogovarjajo o varnem načinu dela v prostituciji, o uporabi kondomov, učijo se posebnih tehnik, kako prepričati ali pretentati kliente, ki želijo spolne usluge brez kondoma, učijo se obrambe pred agresivnimi klienti. Prostovoljke tudi prevzamejo vloge frizerk, kozmetičark in pedikerk ter poskrbijo tudi za običajne vsakdanje potrebe žensk. Obiskovalkam je v času, ko je prostor v MDHG odprt le za ženske, redno na voljo zdravnik.

Veliko obiskovalk, ki prihajajo na naslov MDHG, je aktivnih v prostituciji. Delo v prostituciji je po zakonu še vedno prepovedano, zato imajo ženske, ki se ukvarjajo s prostitucijo, pogosto težave s policijo. Med

prostitutkami, ki jih prime policija, je precej uživalk drog. Ponavadi jim naložijo plačilo denarne kazni, vendar denarja, s katerim bi kazni plačale, največkrat nimajo, zato se ponovno vrnejo v prostitucijo. LSD/MDHG se bori tudi proti ilegalnemu statusu prostitutk.

Poročilo MDHG pravi: »Smo proti denarnim kaznim, ki se nalagajo prostitutkam z ulic, ker:

- večina ne zmore plačati denarne kazni,
- so zaradi strahu pred kaznijo ženske v stalnem strahu,
- so še bolj stigmatizirane — džankica in prostitutka hkrati,
- ima vsak državljan »pravico« odstraniti z ulice nezaželeno osebo s preprostim klicem na policijo: »Pred mojimi vrati postopa prostitutka!«,
- morajo delati dvakrat več — za *dope* in za plačilo kazni,
- v družbi obstaja socialna potreba po prostituciji.«

LSD/MDHG je pripravila nekaj praktičnih predlogov o ureditvi varnega prostora za ulično prostitucijo: s prostitucijo se ne smejo ukvarjati mladoletnice in ilegalne priseljenke. Policija mora iz svojih vrst izločiti in kaznovati policiste, ki ravnao diskriminatorno in ki spolno nadlegujejo ženske, ki so v prostituciji.

Naslednji korak pri vzpostavljanju varnega okoliša, kjer bi lahko delovale prostitutke brez neprestane represije mestnih oblast, je bil sestanek s prostituciji naklonjenimi mestnimi svetniki. Sestanka smo se udeležili člani MDHG in povabili tudi veliko prostitutk in prostitutov, s čimer smo zagotovili, da se je pozornost v pogovoru zadržala pri posebnem položaju prostitutk in prostitutov, ki delujejo na ulici. Žal je bila takrat naša bistvena ugotovitev, da amsterdamskih oblasti ulična prostitucija ne zanima. Čez nekaj let so se v mestu sicer odločili, da dovolijo opravljanje prostitucije v posebnem delu mesta, vendar je bilo to območje zelo oddaljeno od centra in klienti v ta predel niso prihajali. Večina deklet in fantov se je zato ponovno vrnila v bližino železniške postaje, kjer jih je policija še naprej preganjala.

Kakor sama o tem razmišljam, mislim, da ima vsakdo pravico seksati s čimerkoli. Mene ni sram, da sem prostitutka. Nasprotno, počutim se močna. In da se obvladujem. Mislim, da bi morala biti prostitucija legalizirana, ker tako kot družba ravna s prostitutkami, ravna tudi z najuglednejšimi in najmočnejšimi ženskami v družbi. Z vsemi ženskami ravna kot s prostitutkami, ki jih lahko kupijo. Ampak, da si lahko prostitutka, moraš biti zares močna ženska. Res. In tudi zares inteligentna. Ni mi všeč, da druge ženske ponižujejo prostitutke, zato ker se ukvarjajo s prostitucijo. Sem za pravice prostitutk. Prostitucija je bila vedno tu in ženske so tiste, ki bi jo morale nadzorovati in regulirati in imeti nekaj te kurčeve zaščite. Prostitucija je posel. Ni nekaj o srednjeveški želji po ženski. Je način, kako zaslužiti ta kurčev denar. Tisti, ki kupuje, vedno misli, da ima moč, pa je nima. Moč ima tisti, ki oskrbuje. (Iz *Black light magazine*, časopisa, ki ga izdaja organizacija prostitutk.)

5

Kadar neka organizacija izvaja projekte zmanjševanja škode, mora nujno sodelovati z ustanovami in službami socialnega varstva. Z delovanjem na terenu smo v neposredni stiku z različnimi skupinami in posamezniki in največkrat prav terenski delavci prvi zaznavamo aktualne probleme, še več, kot projekt zmanjševanja škode moramo znati zaznavati in prepoznavati različno problematiko, obenem pa moramo tudi vedeti, kako to problematiko obvladovati.

Primer: Pri delu na terenu odkriješ, da se v kletah blokovskega naselja zadržuje veliko zelo mladih uživalcev drog. V manjših skupinah postopajo naokoli in na veliko eksperimentirajo z ekstazijem in heroinom. Po kletah ležijo tudi rabljene injekcije. Ne zaupajo ti, ker si starejši od njih, ne zaupajo ti tudi, ker si socialni delavec/delavka. Kako navezati stik z njimi? In kako opravljati svojo službo?

Mladostniki, ki smo jih srečali v kleti, vedo, da bo reakcija družbe na njihovo uživanje negativna. Enako reakcijo pričakujejo

od tebe. Najprej jim lahko pokažeš, da nisi proti njim. Odkril/a si prostor, kjer uživajo droge. V tem prostoru lahko pustiš nekaj njihovi starosti razumljivega preventivnega gradiva, ki govori o okužbi z AIDSom ali hepatitisom. Če želiš, lahko pustiš tudi naslov, kamor te lahko pokličejo ali kjer te lahko obiščejo. Še prihajaj naokoli in se zadržuj v bližini, da si bodo lahko zapomnili tvoj obraz. Pojavljaj se vedno ob istem času, da bodo lahko pričakovali tvoj naslednji obisk. Z malo sreče lahko vzpostaviš kontakt z njimi že po tednu dni. Predvsem pa ne kritiziraj njihovega načina življenja, ne moraliziraj in jih ne obsojaj zaradi uživanja drog.

V veliko pomoč pri navezovanju osebnih stikov je lahko različno preventivno gradivo. Ko se srečamo s populacijo intravenoznih uživalcev drog, je zares uporabno gradivo v zvezi z AIDSom in hepatitisom. V skupino lahko vstopimo tako, da nas sčasoma prepoznajo, kot smo opisali zgoraj, da pustimo svoj naslov, veliko lažje pa je, če odkrijemo, kdo je vodja v skupini in navežemo stik z njim. Če želimo pridobiti njihovo zaupanje, je pomembno, da jih ne obsojamo zaradi uživanja drog. S tem, da jim svetujemo, pokažemo skrb zanje. Vedno se jim moramo predstaviti, kdo smo, jim povedati, kaj je v naši moči in kaj lahko zares naredimo zanje. Pokažemo jim, da nas zanimajo načini, na katere uživajo droge, in povejmo jim, da jih lahko seznanimo z varnejšimi načini uživanja drog. Razložimo jim tudi, kaj tvegajo s posameznimi načini uživanja in kako lahko zmanjšajo tveganja. Uživalci drog so ponavadi veseli, da lahko komu pripovedujejo o svojih izkušnjah. Naj nam o tem pripovedujejo, mi pa jim ob tem praktično svetujemo. Seznanimo jih s tveganji in nevarnostmi glede okužbe z virusom HIV in hepatitisom – večina od njih se teh tveganj ne zaveda, ker »ne poznajo nikogar, ki bi bil okužen«. (Ponavadi tisti, ki so okuženi in to vedo, o tem ne govorijo.)

Če nas ta skupina mladih uživalcev zanima, jim lahko zastavimo veliko vprašanj: kaj jemljejo, kako dolgo, na kakšen način – ali kadijo, snifajo, injicirajo, jedo tablete in tako naprej. Ko imamo zbrane vse te podatke, jim lahko natančno povemo, pri čem tvegajo, in jim ob tem praktično svetujemo,

III Socialne službe lahko pomagajo pri razširjanju preventivnih gradiv. Včasih je treba gradivo prilagoditi ciljni skupini. Zato je pomembno, da lahko o dejavnostih in projektih, ki jih izvajamo, odkrito govorimo, zlasti v zvezi s tem, kar potrebujemo in kar mislimo, da potrebuje skupina ali posameznik, s katerim delamo. Včasih imajo različne ustanove veliko uporabnega preventivnega gradiva in drugih podatkov, ki nam lahko koristijo pri delu.

6

Kot sodelavci v nizkopražnih programih zmanjševanja škode se bomo srečevali tudi z uživalci drog, ki imajo različne poškodbe, ki so posledica načinov uživanja drog (rane, abscesi, opekline in podobno). Absces nastane kot odgovor telesa na infekcijo. Ognojek nastane zaradi umazaniye, delcev kože in bakterij, ki so prodrle v podkožje zaradi odprtih ran. Absces se lahko razvije tudi v primeru uporabe nesterilnega pribora za injiciranje, iz česar sledi »zlato pravilo«, naj uživalci, ki injicirajo droge, vedno uporabljajo le sterilni in čist pribor. V ognjoku se zbira »gnoj«. Absces se pozdravi, ko se ognojek predre in ko se »gnoj« izloči iz tkiva. Ognojki niso nedolžna zadeva, velikokrat postanejo tudi zelo nevarno obolenje. Ognojkov ne stiskajmo, ker lahko s tem potisnemo povzročitelje vnetja še globlje v tkivo. Na prizadeto mesto dajemo obkladke, ki pospešujejo zbiranje gnoja in predretje ognjoka. V primeru, da gre za hujše infekcije, je potrebno zdravljenje z antibiotiki. Znaki, ki kažejo, da bo potrebna pomoč zdravnika, so:

- vročina, mrzlica,
 - prizadeto mesto je rdeče, boleče in iz njega stalno teče sokrvica (če infekcija doseže limfne žleze, lahko pride do nevarnih poškodb srčne mišice),
 - tudi kost pod mestom infekcije je boleča, kar kaže na širjenje infekcije,
 - kadar abscesi nastanejo na roki ali nogi, je nevarnost, da se bo infekcija razširila po telesu (povzeto po »Brass Monkie«).
- Kadar opazimo, da se je pri komu pojavil absces, ga/jo poskušajmo pregovoriti, naj

obišče zdravnika. V primeru, da ne bomo ukrepali, se lahko situacija le še poslabša. Ko ga/jo prihodnjič ponovno srečamo, ga/jo vprašajmo, kaj pravi zdravnik. Vloga terenskih delavcev je tudi, da uživalce poučimo, kako se lahko izognejo takim neprijetnostim. Povejmo jim, da so nekateri deli telesa občutljivejši, ko gre za možnost razvoja infekcij. Take so npr. hrbtina, dlani in noge. Veliko bolje je, da si uživalci injicirajo v roko, vendar naj menjajo mesto vboda. Telesu naj dajo možnost, da se pozdravi, pri injiciranju naj uporabljajo sterilni pribor, zlasti pa naj si vzamejo čas, da bodo lahko poskrbeli za čistočo. Vprašajmo jih, kako ponavadi injicirajo, in jim dovolimo, da nam o tem pripovedujejo; ob tem jim lahko svetujemo, kako naj ravnajo prihodnjič.

7

Ta razdelek govori o tem, kako pripraviti in izdajati gradivo in druge preventivne materiale v zvezi z zmanjševanjem škode. Če želimo pripraviti kvalitetne, v vsakdanjem življenju uporabne materiale in gradivo, moramo k njihovi pripravi povabiti uživalce drog, socialne delavce in druge strokovnjake in raziskovalce, pri tem pa moramo upoštevati realno situacijo in dejanske potrebe, saj bomo le tako dosegli, da bo gradivo doseglo svoj namen.

V inštitutu Trimbos na Nizozemskem so zasnovali in izdelali posebno plastično škatlico, znano pod imenom »Basic-box«. V škatlici iz trdne plastike je ves pribor, ki ga potrebuje intravenozni uživalec drog (sterilne igle in brizge, askorbinska kislina, alkoholne krpice, voda, filtri, žlica), v škatlici je tudi ločen prostor, kamor se odlagajo rabljene injekcije. Škatlica ni prevelika, tako da jo lahko ima uživalec v večjem žepu, obenem pa ni premajhna, saj je v njej dovolj prostora za vse potrebščine. Še preden so jo začeli izdelovati v večjem številu, so želeli na inštitutu Trimbos preveriti njeno dejansko uporabnost in ugotoviti pomanjkljivosti, zato so prosili organizacijo LSD, naj mesec dni zbira mnenja uživalcev glede ocene uporabnosti vzorcev kompletov.

Vprašanja, na katera so odgovarjali uživalci, so bila: Je škatlica dovolj velika?, Lahko v njej hraniš vse, kar potrebuješ?, Kaj meniš o kakovosti izdelka?, Kakšna se ti zdi cena (okoli 10.000 tolarjev)? in podobno. Po mesecu dni sta LSD in inštitut Trimbos skupaj pregledala rezultate in upoštevala pripombe pri nadaljnji izdelavi »Basic-box«. Eden bistvenih razlogov, zakaj so pri inštitutu Trimbos sploh začeli razmišljati o posebni škatlici s priborom, je bila želja, da spodbudijo intravenozne uživalce drog k večji odgovornosti pri uživanju. »Basic-box« omogoča, da se pribor, ki ga uporabljajo intravenozni uživalci za injiciranje, ne valja po njihovih žepih. V njej je prostor za rabljene injekcije, zato teh ni treba več metati vse naokoli, pač pa jih lahko uživalci spravijo nazaj v škatlo in pozneje zamenjajo za čiste injekcije.

Distribucija »Basic-box« ni bila le v rokah organizacij uživalcev drog, pri tem so sodelovale tudi službe socialnega skrbstva. Sodelovanje med vsemi akterji pri projektu se je izkazalo za dobro. Socialni delavci so z distribucijo dobili priložnost spodbujanja k varnejšemu uživanju drog; »Basic-box« je pomenila način in priložnost govora o principih zmanjševanja škode in o zmanjšanju tveganj pri uživanju.

Na začetku smo bili o uporabi »Basic-box« precej skeptični tudi sami. Spraševali smo se, ali jih bodo uživalci zares uporabljali, ali bo njihova uporaba res zmanjšala tveganje, da se kdo poškoduje z rabljeno iglo. Toda izkazalo pa se je, da se je med uživalci hitro razširil glas o njih in vse več jih je želelo imeti svojo škatlico. Pomemben je bil še en rezultat uporabe teh škatlic. Ko smo pričeli distribucijo, smo ugotovili, da v prostore organizacij uživalcev drog prihaja veliko uživalcev, ki jih do takrat nismo poznali in ki so sodili v tako imenovano skrito populacijo uživalcev drog. Slišali so za te škatlice in želeli so zvedeti, kako bi prišli do njih, zato so se oglašali v naših pisarnah in sobah.

Z »Basic-box« smo želeli spodbuditi uživalce k varnejšemu uživanju drog in k skrbi za druge ljudi, s tem da smo jih ozaveščali o nevarnosti širjenja okužb. Namen in cilje uporabe »Basic-box« smo lahko dosegli le

tako, da smo k njihovi uporabi spodbudili čim več intravenoznih uživalcev, obenem pa smo morali z našimi dejavnostmi in cilji seznaniti tudi policijo, saj bi izgubilo ves smisel, če bi policija uživalcem odvzemala »Basic-box«. Z inštituta Trimbos so v ta namen napisali pismo vsem policijskim postajam na Nizozemskem, jih opozorili na te škatlice ter pri tem poudarili, da uživalec, ki uporablja »Basic-box«, skrbi za varnost pri uživanju drog. Uporaba škatlic pomeni tudi večjo varnost za policiste, ki bi se lahko pri varnostnih pregledih oseb poškodovali in okužili z rabljenim priborom. Policija lahko s svojim ravnanjem celo dodatno spodbudi uživalce k skrbi za varnejše uživanje, tako da ob pregledu vrne »Basic-box« uživalcu. Večina policijskih postaj je komplete s priborom sprejela pozitivno, saj je šlo za dobro pobudo. Tudi mediji so se pozitivno odzvali pri promociji in predstavitvi »Basic-box«. Izšlo je precej člankov, objavljeni so bili intervjuji z uživalci drog, ki so jih uporabljali.

Ko govorimo o »Basic-box«, je treba opozoriti, da s temi škatlicami tudi na simboličen način spodbujamo k zmanjševanju škode. Sporočilo te škatlice s priborom je tako večja varnost za uživalce drog kot tudi več zaščite za celotno družbo. Ta trenutek je v Evropi več držav, ki so pričele izdelovati lastne »Basic-box« (Nemčija, Francija, Švica), največkrat na pobudo uživalcev drog in ob sodelovanju z raziskovalci in socialnimi delavci.